

تأثیر آموزش همایندمحور ترجمه تخصصی بر بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی^۱

مریم پورگلوی^۲

چکیده

ترجمه تخصصی رایج‌ترین نوع خدماتی است که ارائه‌دهندگان خدمات زبانی در ایران فراهم می‌کنند. بنابراین، این نوع ترجمه از اهمیت بالایی برخوردار است و در جامعه علمی متقاضی فراوانی دارد که نیاز به مترجمان تخصصی آموزش‌دیده را می‌طلبد. هدف این پژوهش، ارائه روشی همایندمحور برای آموزش ترجمه تخصصی در دوره‌های تربیت مترجم تخصصی در ایران بود. مطالعه از نوع نیمه‌تجربی، در قالب پیش‌آزمون و پس‌آزمون تک‌گروهی اجرا شد. جامعه آماری متشکل از ۲۷۰ شرکت‌کننده بود که از سراسر کشور به صورت برخط در دوره‌های آموزش فن ترجمه تخصصی شرکت کردند. از این تعداد، تنها ۱۵۸ نفر دوره آموزشی خود را به پایان رساندند. تحلیل آماری با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ و آزمون‌های تی تک‌نمونه‌ای و تی جفتی انجام شد. نتایج نشان داد که دوره آموزشی فن ترجمه تخصصی براساس روش همایندمحور در بهبود کیفیت ترجمه تخصصی مؤثر است. همچنین، نتایج نشان داد که شرکت‌کنندگان از نظر درک و شناخت همایندهای واژگانی نسبت به همایندهای دستوری ضعیف‌تر بودند.

واژه‌های راهنما: بازار ترجمه، تربیت مترجم، ترجمه تخصصی، متون انگلیسی، همایند

۱- مقدمه

تعداد برنامه‌های آموزشی ترجمه در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد در سراسر جهان

۱. این مقاله در تاریخ ۱۴۰۲/۰۵/۰۴ دریافت شد و در تاریخ ۱۴۰۲/۱۰/۱۲ به تصویب رسید.

۲. کارشناسی ارشد مترجمی زبان انگلیسی، گروه زبان انگلیسی، دانشکده زبانهای خارجی، دانشگاه آزاد اسلامی

خوراسگان، اصفهان، ایران؛ پست الکترونیک: m.poorgalavi@gmail.com

روبه‌افزایش است (یان و همکاران، ۲۰۱۸). این امر، منجر به افزایش تحقیقات در زمینه آموزش فن ترجمه شده است (گیل، ۲۰۰۹). از طرفی، ضعف برنامه‌های تربیت مترجم نیز به کمبود نیروی کار حرفه‌ای در بازار ترجمه منتهی شده است (آلنزی، ۲۰۱۵). بنابراین، فرایند برنامه‌ریزی و اجرای تدریس و طراحی محتوای آموزشی از دغدغه‌های اصلی مدرسان ترجمه است. بر این اساس، رویکردهای خلاقانه برای آموزش ترجمه و تربیت مترجمان، راه را برای مریان هموار می‌کند تا با آموزش مؤثر دانشجویان، ضمن تبدیل آنها به افرادی توانمند، نیازهای بازار را برآورده سازند. طی سه دهه اخیر، نظریه‌ها و مدل‌های متفاوتی از آموزش ترجمه در پژوهش‌های تجربی ارائه و برخی از آنها در طراحی برنامه‌های درسی به کار گرفته شده است (گوپفریچ، ۲۰۰۹). اما پژوهش حاضر سعی دارد براساس نیازسنجی بازار و نیازسنجی مترجمان کارآموز، با تکیه بر چارچوب‌های نظری مرتبط، روشی علمی-کاربردی برای آموزش ترجمه پروژه‌های تخصصی در دوره‌های تربیت مترجم تخصصی ارائه دهد.

۲- پیشینه پژوهش

با توجه به رشد فناوری در حوزه ترجمه و گسترش بازار ترجمه، مقالات داخلی و خارجی در این بخش عمدتاً به سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۳ محدود شد تا نتایج جدیدترین پژوهش‌های مرتبط علمی در دهه اخیر بررسی شود، زیرا مطالعه روش‌های عملی آموزش ترجمه به شناسایی مشکلات این حوزه و اصلاح آنها کمک می‌کند. با توجه به اهمیت این موضوع، این بخش به مرور نتایج پژوهش‌های قبلی از جنبه نظری و تجربی در زمینه آموزش ترجمه، آموزش ترجمه تخصصی و تربیت مترجم می‌پردازد و چارچوب نظری مقاله حاضر را نیز معرفی می‌کند.

اولین بار، پالمر (۱۹۳۳) مفهوم همایند را معرفی کرد. طبق نظر او، همایند به مجموعه کلماتی اطلاق می‌شود که همیشه با هم استفاده می‌شوند و ممکن است ترجمه کلمه به کلمه آنها نامفهوم و گنگ به نظر برسد. اهمیت یادگیری یک زبان از طریق کلمات و هماینها در طول دهه ۱۹۹۰ مورد توجه قرار گرفت و از آن پس، بسیاری از محققان (ناتینگر و دوکاریکو، ۱۹۹۲؛ لوئیس، ۱۹۹۳) آموزش و یادگیری هماینها را به عنوان روش مناسبی برای یادگیری زبان دوم یا زبان

خارجی در نظر گرفتند. از نظر لوئیس (۲۰۰۰) شناخت همایندها به بهبود توانش ترجمه یادگیرندگان زبان دوم می‌انجامد و از نظر دای (۲۰۰۹) و مونی (۲۰۱۰) چنین تسلطی به مترجمان کمک می‌کند تا ترجمه طبیعی‌تری ارائه دهند.

آموزش ترجمه تخصصی نیز روشی برای شناسایی و توجه به واژگان و ساختارهای دستوری، متناسب با حوزه موضوعی متنی است که قرار است ترجمه شود (دل اربول، ۲۰۱۸). برای اینکه ترجمه‌آموزان بتوانند مهارت‌های ترجمه متون تخصصی را کسب کنند باید با ویژگی‌های معنایی و نحوی متن مبدأ و متن مقصد آشنا شوند (دینگ، ۲۰۱۸). براین اساس، این مطالعه بر مبنای دسته‌بندی همایندها توسط بنسون و همکاران (۱۹۸۶) انجام شد، زیرا طبق نظر هیل (۲۰۰۳) تقریباً ۸۰٪ یک متن مکتوب را همایندها تشکیل می‌دهند و بنابراین، شناخت همایند و انواع آن می‌تواند در درک بهتر معنای متن و انتقال آن به مخاطب و در پرهیز از ترجمه کلمه-به‌کلمه مؤثر باشد (ناتینگر و دوکاریکو، ۱۹۹۷). همچنین، رویکرد ساختاری نیز معتقد است معنای همایند براساس الگوهای ساختاری آن تعیین می‌شود و بر دو جنبه دستوری و واژگانی تأکید دارد (گیتسکی، ۱۹۹۶).

بنسون و همکاران (۱۹۸۶) همایندها را بر مبنای دسته کلمات به دو گروه واژگانی و دستوری تقسیم کردند. همایندهای دستوری از یک کلمه اصلی (مانند یک اسم، صفت یا قید) با یک حرف اضافه یا یک ساختار دستوری مانند *to + infinitive* یا *that-clause* تشکیل می‌شوند و بر هشت قسم هستند:

1. noun + preposition: a prime **example of**
2. noun + to + infinitive: **a model to reduce** employee burnout
3. noun + that clause: **a chronic disease that** affects different aspects of life
4. preposition + noun: **under consideration**
5. adjective + preposition: **responsible for**
6. adjective + to + infinitive: **difficult to control**
7. adjective + that-clause: It was **evident that**
8. 19 verb patterns, including: verb + to + infinitive and verb + gerund: **continued to work** and **stopped working**

همایندهای واژگانی تنها شامل کلمات یعنی اسم، صفت، فعل و قید هستند. حروف اضافه، مصدرها و جمله‌واره‌ها در این دسته جایی ندارند:

1. verb (creation/activation) + noun: **take action**
2. verb (eradication/nullification) + noun: Firms **adopt** different **strategies**
3. adjective + noun / noun + noun: **poor performance**
4. noun + verb (action): **Bombs exploded**
5. noun (unit) + of + noun: **risk of infection**
6. adverb + adjective: **entirely satisfactory**
7. verb + adverb: **spread rapidly**

در چند سال گذشته، برخی از مطالعات تجربی به توانش فارغ‌التحصیلان ترجمه از دیدگاه معلمان، کارفرمایان و دانشجویان پرداخته‌اند، در حالی که برخی دیگر تناسب برنامه‌های درسی با نیازهای دانشجویان مشتاق ورود به بازار کار و خواسته‌های بازار را مورد بررسی قرار داده‌اند (خوری، ۲۰۲۲). نتایج مطالعه ناریس و همکاران (۲۰۲۰) نشان داد که مشارکت دادن ترجمه‌آموزان در ترجمه محتوای مرتبط با خواسته‌های بازار، یکی از روش‌های مفید برای تقویت انگیزه مترجمان است و بازخورد مناسب مدرسان منجر به افزایش اشتیاق ترجمه‌آموزان برای نشان دادن نقاط قوت و بهره‌گیری از دانش و مهارت‌های خود در این زمینه می‌گردد.

صدیقی و صحراگرد (۲۰۱۳) تأثیر مثبت آموزش همایندهای واژگانی بر درک مطلب یادگیرندگان زبان خارجی را گزارش کردند. همچنین، تأثیر توانش همایندی بر کیفیت ترجمه، در مطالعه بنور و همکاران (۲۰۲۲) بررسی شد. نتایج نشان داد که ترجمه همایندهای واژگانی و دستوری برای مترجمان چالش‌برانگیز است و علت آن، مداخله زبان اول یا انتقال منفی، عدم درک مناسب کاربرد کلمات، عدم تمرین ترجمه و استفاده از روش‌های نامناسب ترجمه تحت‌اللفظی در آموزش ترجمه است. وی و همکاران (۲۰۲۲) و متوالی و حماد (۲۰۲۳) نیز به بررسی رابطه توانش همایندی و توانایی ترجمه پرداختند. نتایج این مطالعات نشان داد که کیفیت ترجمه شرکت‌کنندگان پس از دوره، بهبود چشمگیری یافته بود و همبستگی چشمگیری میان کیفیت ترجمه و دانش همایندی وجود داشت.

در زمینه آموزش ترجمه تخصصی، نتایج پژوهش عابدی و مبارکی (۲۰۱۴) مؤثر بودن

آموزش همایندهای دستوری بر درک مطلب متون انگلیسی تخصصی را نشان دادند. نتایج ترانگ و همکاران (۲۰۲۱) نیز نشان داد که اکثر دانشجویان رشته زبان انگلیسی سال چهارم شناختی از هماینها در ترجمه کتبی نداشتند.

جباری و کاووسی (۲۰۱۷) در پژوهشی مرتبط ذکر کردند که استفاده از همایندهای نامناسب ممکن است بر درستی ترجمه تأثیر منفی بگذارد. بنابراین، مسئله درک و شناخت هماینها برای یادگیرندگان زبان دوم و حتی برای کسانی که مهارت بیشتری در این زمینه دارند چالش برانگیز است (ارنائود و ساینگتون، ۱۹۹۷؛ ترانگ و همکاران، ۲۰۲۱).

۲-۱. نیازسنجی پژوهش

در سال ۲۰۱۵، سالاری و خزاعی فرید از برنامه‌های آموزش مترجم در ایران انتقاد کردند، زیرا این برنامه‌ها به خوبی نیاز بازار را رفع نمی‌کنند نتایج برخی پژوهش‌ها نشان داده است که ترجمه تخصصی غالب‌ترین نوع خدماتی است که ارائه‌دهندگان خدمات زبانی در ایران فراهم می‌کنند؛ بنابراین، این نوع ترجمه از اهمیت بالایی برخوردار است و متقاضی فراوانی دارد که نیاز به مترجمان تخصصی آموزش‌دیده را می‌طلبد (پورگلو، ۱۳۹۹). اگرچه بسیاری از پژوهش‌ها به بررسی یادگیری زبان با استفاده از هماینها پرداخته‌اند، اما اکثر این پژوهش‌ها بر یکی از دو دسته فوق متمرکز بوده‌اند و کمتر مطالعه‌ای به بررسی ترجمه هر دو دسته واژگانی و دستوری به خصوص در ترجمه متون تخصصی و در بافت غیردانشگاهی (دوره‌های کوتاه‌مدت) پرداخته است. در راستای پژوهش‌های قبلی و با توجه به خلاء پژوهشی موجود در حوزه آموزش فن ترجمه تخصصی، مطالعه حاضر به بررسی توانش مترجمان تخصصی در زمینه همایندهای واژگانی و دستوری و کیفیت ترجمه آنها می‌پردازد.

۲-۲. اهداف پژوهش

هدف کلی: بررسی تأثیر آموزش همایندمحور ترجمه تخصصی بر بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی

اهداف ویژه:

۱- بررسی تأثیر شناخت همایندهای واژگانی در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان

۲- بررسی تأثیر شناخت همایندهای دستوری در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان

۳- بررسی تأثیر شناخت همایندهای واژگانی و دستوری در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان

هدف کاربردی: در صورت اثربخش بودن آموزش همایندمحور ترجمه تخصصی بر بهبود کیفیت ترجمه می‌توان از آن در دوره‌های کوتاه‌مدت تربیت مترجم و آموزش درس زبان تخصصی یا ترجمه تخصصی در دانشگاه‌ها استفاده کرد.

۳-۲. پرسش‌های پژوهش

۱. آیا شناخت همایندهای واژگانی در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد؟

۲. آیا شناخت همایندهای دستوری در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد؟

۳. آیا شناخت همایندهای واژگانی و دستوری در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد؟

۴-۲. فرضیه‌های پژوهش

۱. شناخت همایندهای واژگانی در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد.

۲. شناخت همایندهای دستوری در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد.

۳. شناخت همایندهای واژگانی و دستوری در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

۳-۱ روش پژوهش

مطالعه حاضر از نوع شبه‌تجربی به‌صورت پیش‌آزمون و پس‌آزمون تک‌گروهی بود و شروع آن همزمان با شیوع بیماری همه‌گیر کرونا بود و دوره‌ها به‌صورت غیرحضوری برگزار شد. بازه زمانی این مطالعه از اردیبهشت ۱۳۹۹ تا اردیبهشت ۱۴۰۲ بود و در مجموع، سه سال به‌طول انجامید. دوره آموزشی شش‌ماه طول کشید (الولایوی، ۲۰۲۲) و شامل چهار ترم (هر ترم ۱۵ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای) بود. مطالب آموزشی به‌جز اصول و مبانی ترجمه تخصصی، واژه‌شناسی و ریشه‌شناسی علمی، شامل دو بخش اصلی عبارت و جمله‌واره براساس دسته‌بندی بنسون و همکاران (۱۹۸۶) در نظر گرفته شد که در بخش پیشینه پژوهش بدان پرداخته شد. نیز مقالات پژوهشی منتشرشده در حوزه‌های مختلف علمی ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ با توجه به رشته تحصیلی شرکت‌کنندگان هر دوره و مطابق با سطح تسلط آنها به زبان انگلیسی برای ترجمه انتخاب می‌شد. شیوه آموزش از نوع یادگیری مشارکتی بود و یادگیرندگان در ترجمه جملات مشارکت داشتند تا بدین‌طریق کیفیت و انگیزه مترجمان بهبود یابد (بایرکتار از و هستورکگلو، ۲۰۲۰). کل برنامه آموزشی به‌صورت برخط و از راه دور اجرا شد. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS، نسخه ۲۲ و آزمون‌های تی تک‌نمونه‌ای و تی جفتی برای مقایسه میانگین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شد.

۳-۲. جامعه آماری

در مجموع، ۲۷۰ نفر در این برنامه پژوهشی شرکت کردند اما با توجه به هدف پژوهش، تنها ۱۵۸ نفر که قصد فعالیت در حوزه ترجمه تخصصی را داشتند وارد دوره شدند و متقاضیان یادگیری سایر انواع ترجمه (مانند ترجمه ادبی) در نظر گرفته نشدند. از میان ۱۵۸ نفر شرکت‌کننده، ۹۹ نفر زن (۶۷٪) و ۵۹ نفر مرد (۳۳٪) بودند. از میان ۱۵۸ شرکت‌کننده، ۷۱ نفر دارای مدرک کارشناسی، ۷۳ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد، و ۱۴ نفر دارای مدرک دکترا بودند. نیز ۴۴ نفر، در حوزه زبان انگلیسی، ۳۱ نفر در حوزه علوم انسانی، ۱۴ نفر در حوزه علوم پزشکی و پیراپزشکی، ۳۵ نفر در حوزه علوم فنی مهندسی و ۳۴ نفر در حوزه علوم پایه مشغول تحصیل یا فارغ‌التحصیل بودند.

۳-۳. ابزار پژوهش

برای جمع‌آوری داده از پرسشنامه محقق‌ساخته، با ۳۶ جمله و ۴۰ نمره برای پیش‌آزمون (۱۸ جمله و ۲۰ نمره برای همایندهای واژگانی و ۱۸ جمله و ۲۰ نمره برای همایندهای دستوری) و ۳۶ جمله و ۴۰ نمره (مطابق پیش‌آزمون) برای پس‌آزمون استفاده گردید. برای هر ترجمه درست، یک نمره و برای هر ترجمه نادرست یا هر همایند ترجمه‌نشده، صفر در نظر گرفته شد.

برای بررسی پایایی پرسشنامه محقق‌ساخته، داده‌ها را در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ وارد کردیم و مقدار عددی شاخص یا ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که در جدول ۱ مشخص شده است. با توجه به این که مقادیر بالای ۰/۷ بیانگر آن است که پایایی آزمون از اعتبار بسیار خوبی برخوردار است (دوولیس، ۲۰۱۱)، پس آزمون فوق از نظر پایایی معتبر است. برای تعیین روایی نیز این آزمون قبل از ارسال برای شرکت‌کنندگان، توسط دو استاد زبان انگلیسی در مقطع دکترا، دو تن از مدرسان فن ترجمه در دوره‌های آزاد که مدارک فوق‌لیسانس مترجمی داشتند و سه مترجم حرفه‌ای و آگاه در این زمینه موردبررسی قرار گرفت و تأیید شد.

جدول ۱- مقادیر ضریب آلفا مربوط به سؤالات پرسشنامه

ضریب آلفا	پرسشنامه
۰/۸۲۵	سؤالات واژگان پیش‌آزمون
۰/۸۹۶	سؤالات واژگان پس‌آزمون
۰/۹۱۲	سؤالات دستور پیش‌آزمون
۰/۹۰۱	سؤالات دستور پس‌آزمون

۳-۴. جمع‌آوری داده

با توجه به مطالعات قبلی در زمینه ترجمه همایندهای واژگانی (حقیقی، ۲۰۱۸؛ ترینانت و کیچونفول، ۲۰۲۱)، ابتدا سه دسته از چالش‌برانگیزترین همایندهای واژگانی شناسایی شد:

۱. فعل و اسم

۲. صفت و اسم

۳. قید و اسم

و دشوارترین همایندهای دستوری در ترجمه (السولائی، ۲۰۱۵؛ الفخارا، ۲۰۲۱) مشخص شد:

۱. فعل و حرف اضافه

۲. اسم و حرف اضافه

۳. صفت و حرف اضافه

سپس، برای هر دسته، سه جمله از یک مقاله تخصصی در حوزه مدیریت انتخاب شد. انتخاب جملات با توجه به دسته همایند صورت گرفت و از شرکت‌کنندگان خواسته شد این جملات را ترجمه کنند و نوع همایند مشخص نشد تا بدین طریق میزان شناخت آنها از انواع همایندها بررسی شود. جملات پرسشنامه پس‌آزمون با جملات پرسشنامه پیش‌آزمون متفاوت اما با ساختار یکسان و از یک مقاله انتخاب شد تا بدین ترتیب اعتبار آزمون افزایش یابد. علت تغییر جملات در پس‌آزمون این بود که مترجمان قبلاً در پیش‌آزمون این جملات را دیده و تحلیل کرده بودند.

نتایج پیش‌آزمون و پس‌آزمون با هم مقایسه شدند. درستی ترجمه همایندها با فرهنگ-واژه‌های برخط و معتبری مانند لانگمن، کولینز و کمبریج تعیین شد. اگر همایند موردنظر یک اصطلاح تخصصی بود معنای آن همایند در منابع معتبر مانند پژوهش‌هایی که قبلاً به زبان انگلیسی منتشر شده بودند بررسی می‌شد. با توجه به این که متن مبدأ به زبان انگلیسی بود تحلیل همایند ابتدا باید براساس تحلیل زبان مبدأ انجام می‌شد و بنابراین، از منابع معتبر انگلیسی‌زبان علمی مانند فرهنگ‌واژه‌ها برای تحلیل استفاده شد.

۴. نتایج آماری

۴-۱. یافته‌های توصیفی

کمترین مقدار نمره واژگان پس‌آزمون و پیش‌آزمون به ترتیب ۸ و ۶ و کمترین مقدار دستور پس‌آزمون و پیش‌آزمون به ترتیب ۱۰ و ۸ بود. همچنین بیشترین نمره واژگان پس‌آزمون و

پیش‌آزمون به ترتیب ۲۰ و ۱۸ و بیشترین نمره در دستور پس‌آزمون و پیش‌آزمون نمره ۲۰ بود (جدول ۲).

جدول ۲- نتایج توصیف آماری

متغیرها	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	واریانس
واژگان پس‌آزمون	۱۵۸	۸	۲۰	۱۵/۶۵	۲/۵۸۳
واژگان پیش‌آزمون	۱۵۸	۶	۱۸	۱۱/۵۹	۲/۵۱۹
دستور پس‌آزمون	۱۵۸	۱۰	۲۰	۱۵/۷۳	۲/۲۳۶
دستور پیش‌آزمون	۱۵۸	۸	۲۰	۱۲/۳۰	۲/۳۴۲

ارتباط بین واژگان پیش‌آزمون و پس‌آزمون و دستور پیش‌آزمون و پس‌آزمون

جدول ۳ همبستگی بین همایندهای واژگانی پیش‌آزمون و پس‌آزمون و همانندهای دستوری پیش‌آزمون و پس‌آزمون را نشان می‌دهد. طبق همبستگی پیرسون بین واژگان پیش‌آزمون و پس‌آزمون و دستور پیش‌آزمون و دستور پس‌آزمون همبستگی مثبت معنی‌دار در سطح ۱٪ وجود دارد.

جدول ۳- همبستگی بین همایندهای واژگانی پیش‌آزمون و پس‌آزمون و همانندهای دستوری پیش‌آزمون و پس‌آزمون

متغیرها	تعداد	مقدار همبستگی	Sig
واژگان پس و پیش‌آزمون	۱۵۸	۰/۷۷۰	۰/۰۰۰
دستور پس و پیش‌آزمون	۱۵۸	۰/۷۸۱	۰/۰۰۰
دستور پیش‌آزمون	۱۵۸	۸	۲۰

نرمال بودن داده‌ها: قبل از انجام تحلیل آماری ابتدا نرمال بودن جامعه آماری بررسی

شد. نتایج نشان داد که داده‌ها در سطح ۵٪ از وضعیت نرمال تبعیت می‌کنند.

۲-۴. یافته‌های استنباطی

فرضیه اول: شناخت همایندهای واژگانی در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون تی جفتی استفاده شد. جدول ۴ نتایج آزمون تی جفتی (در سطح ۰/۰۵) را برای بررسی روش پیشنهادی برای شناخت همایندهای واژگانی پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد روش پیشنهادی برای شناخت همایندهای واژگانی پیش‌آزمون و پس‌آزمون تأثیر معنی‌داری در سطح ۰/۰۵ داشته است.

جدول ۴- نتایج شناخت همایندها واژگانی پیش‌آزمون و پس‌آزمون

متغیرها	میانگین	واریانس	میانگین خطا	t	درجه آزادی	Sig. (2-tailed)
واژگان پیش و پس‌آزمون	۴/۰۵۷	۱/۷۳۱	۰/۱۳۸	۲۹/۸۴۵	۱۵۷	۰/۰۰۰

فرضیه دوم: شناخت همایندهای دستوری در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون تی جفتی استفاده شد. جدول ۵ نتایج آزمون تی جفتی (در سطح ۰/۰۵) را برای بررسی روش پیشنهادی برای شناخت همایندهای دستوری پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد روش پیشنهادی برای شناخت همایندهای دستوری پیش‌آزمون و پس‌آزمون تأثیر معنی‌داری در سطح ۰/۰۵ داشته است.

جدول ۵- نتایج شناخت همایندهای دستوری قبل و بعد از آزمون

متغیرها	میانگین	واریانس	میانگین خطا	t	درجه آزادی	Sig. (2-tailed)
دستور پیش و پس‌آزمون	۳/۴۲۴	۱/۵۲	۰/۱۲۱	۲۸/۳۲	۱۵۷	۰/۰۰۰

فرضیه سوم: شناخت همایندهای واژگانی و دستوری در ترجمه متون تخصصی در بهبود

کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون تی تک گروهی (در سطح ۵٪) استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد (جدول ۶) که میان میانگین‌های واژگان پس‌آزمون، واژگان پیش‌آزمون، دستور پیش-آزمون و دستور پس‌آزمون با مقدار نمره نهایی (۲۰) تفاوت معنی‌دار در سطح ۵٪ وجود دارد. بیشترین تفاوت را واژگان پیش‌آزمون و کمترین را دستور پس‌آزمون دارد. نتایج نشان می‌دهد با شناخت همایندهای دستوری و واژگان، ترجمه‌آموزان در وضعیت بهتری قرار گرفتند و همچنین عملکرد آنها در ترجمه همایندهای واژگانی نسبت به ترجمه همایندهای دستوری ضعیف‌تر است.

جدول ۶- تفاوت میانگین متغیرها با مقدار نمره نهایی

متغیرها	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاوت میانگین‌ها با نمره ۲۰
واژگان پس‌آزمون	-۲۱/۱۵۶	۱۵۷	۰/۰۰۰	-۴/۳۴۸
واژگان پیش‌آزمون	-۴۱/۹۴۴	۱۵۷	۰/۰۰۰	-۸/۴۰۵
دستور پس‌آزمون	-۲۴/۰۱۱	۱۵۷	۰/۰۰۰	-۴/۲۷۲
دستور پیش‌آزمون	-۴۱/۳۰۰	۱۵۷	۰/۰۰۰	-۷/۶۹۶

۵. بحث

پرسش اول: آیا شناخت همایندهای واژگانی در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت

ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد؟

نتایج نشان داد که شناخت همایندهای واژگانی در بهبود کیفیت ترجمه تخصصی نقش دارد. این نتیجه با نتایج پژوهش صدیقی و صحراگرد (۲۰۱۳)، حقیقی (۲۰۱۸) و ترینانت و کیچونفول (۲۰۲۱) همسو است. اگرچه شرکت‌کنندگان سطح خوبی از تسلط بر زبان انگلیسی داشتند، اما دانش محدودی نسبت به این دسته از هماینها داشتند و این مسئله باعث مشکلات جدی در ترجمه انگلیسی به فارسی می‌شد یا ترجمه آنها تحت تأثیر زبان اول قرار می‌گرفت (بنور و

همکاران، ۲۰۲۲). پس، آموزش همایندهای واژگانی در دوره‌های تربیت مترجم می‌تواند به بهبود کیفیت ترجمه تخصصی و حتی اصطلاحات تخصصی کمک کند. ضعیف‌تر بودن کیفیت ترجمه شرکت‌کنندگان در همایندهای واژگانی ممکن است بدین دلیل باشد که برعکس همایندهای دستوری، ترجمه همایندهای واژگانی را کمتر می‌توان در فرهنگ لغت‌ها یافت و باید قواعد مربوط و استراتژی‌های ترجمه‌ای آنها را فرا گرفت (سه، ۲۰۰۵؛ کشاورز و سلیمی، ۲۰۰۷).

پرسش دوم: آیا شناخت همایندهای دستوری در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد؟

نتایج نشان داد که شناخت همایندهای دستوری در بهبود کیفیت ترجمه تخصصی نقش دارد. نتایج این مطالعه با نتایج عابدی و مبارکی (۲۰۱۴) در زمینه مؤثر بودن آموزش همایندهای دستوری بر درک مطلب متون انگلیسی همسو است. در ترجمه همایندهای دستوری همراه با حروف اضافه، ترجمه‌آموزان سعی می‌کنند حروف اضافه را به صورت مستقل در نظر بگیرند و ترجمه کنند بدون این که به ویژگی‌های همایندی آنها با کلمات دیگر توجه داشته باشند (فلاوردو، ۲۰۰۳). اکثر خطاهای ایجادشده در بخش ترجمه همایندهای دستوری ناشی از انتقال منفی یا تأثیر زبان فارسی به عنوان زبان بومی بر اکتساب زبان دوم یعنی انگلیسی است که عملکرد ترجمه‌ای مترجمان را تحت تأثیر قرار داد (الفخارا، ۲۰۲۱).

پرسش سوم: آیا شناخت همایندهای واژگانی و دستوری در ترجمه متون تخصصی در بهبود کیفیت ترجمه مترجمان تخصصی نقش دارد؟

نتایج نشان داد که شناخت همایندهای واژگانی و دستوری در بهبود کیفیت ترجمه تخصصی نقش دارد. این نتیجه با نتایج ارنائود و ساینگتون (۱۹۹۷)، جباری و کاووسی (۲۰۱۷)، پوتری (۲۰۱۹)، ترانگ و همکاران (۲۰۲۱)، و بنور و همکاران (۲۰۲۲) همسو است یعنی ترجمه همایندهای واژگانی و دستوری برای مترجمان چالش‌برانگیز است. همچنین نتایج، سطح پایینی از دانش همایندی و آشنایی با استراتژی‌های ترجمه همایند از زبان انگلیسی به زبان فارسی را در میان مترجمان نشان می‌دهد که به همایندهای غیرقابل قبول، نامأنوس و عجیب در ترجمه انگلیسی

به فارسی می‌انجامد. با توجه به اهمیت ترجمه تخصصی، خطا در ترجمه همایندها می‌تواند درستی و اعتبار پژوهش‌های علمی را تحت‌تأثیر قرار دهد. نتایج این پژوهش همچنین با نتایج وی و همکاران (۲۰۲۲) و متوالی و حماد (۲۰۲۳) همسو است زیرا آنها همبستگی بین دانش همایندی و توانایی ترجمه و بهبود کیفیت ترجمه شرکت‌کنندگان پس از برگزاری دوره آموزش همایندمحور ترجمه را گزارش کرده بودند. بنابراین، بهتر است در ترجمه تخصصی بر توجه بر تعیین و درک معنای همایندها با توجه به موضوع متن مبدأ قبل از شروع فرایند ترجمه تأکید شود.

۶. نتیجه‌گیری

این مقاله به بررسی تأثیر شناخت و درک همایندهای واژگانی و دستوری بر کیفیت ترجمه تخصصی پرداخت. نتایج مطالعه نشان داد که استفاده از این روش تأثیر قابل‌توجهی بر بهبود مهارت‌های ترجمه تخصصی ترجمه‌آموزان دارد. برخی از شرکت‌کنندگان به برخی پرسش‌های همایندی پاسخ ندادند. به نظر می‌رسد آنها نتوانستند معنای آن همایند را درک کنند و بنابراین، پاسخی به آن ندادند. بسیاری از ترجمه‌آموزان نیز نتوانسته بودند معادل مناسبی برای برخی همایندها در فارسی پیدا کنند، به‌ویژه اگر آن همایند، یک اصطلاح تخصصی بود. علت آن، عدم آشنایی ترجمه‌آموزان، به‌ویژه افرادی که در رشته‌هایی غیر از انگلیسی مشغول ترجمه بودند، با اصل مفهوم همایند در زبان انگلیسی بود. پس، نقش مهم همایندها در ترجمه، موضوعی انکارناپذیر است (ترانگ و همکاران، ۲۰۲۱).

بر اساس یافته‌های مطالعه حاضر پیشنهاد می‌شود آموزش همایندها در ترجمه تخصصی جزء لاینفک برنامه‌های آموزشی در این زمینه باشد. نتایج این مطالعه می‌تواند برای برنامه‌های کوتاه‌مدت شش‌ماهه یا برنامه‌های درسی آماده‌سازی مترجمان در مؤسسات آزاد و یا دانشگاه‌های ایران در رشته مترجمی زبان انگلیسی مؤثر واقع شود. از محدودیت‌های پژوهش حاضر، تشکیل جامعه آماری متناسب با اهداف پژوهش بود زیرا زمان زیادی طول کشید تا جامعه آماری به‌اندازه‌ای برسد که بتوان نتایج آن را تعمیم داد. اختلال اینترنتی در برگزاری کلاس برخط در مدت برگزاری دوره آموزشی و دغدغه‌های ذهنی مترجمان در طول بیماری کرونا نیز دیگر

محدودیت پژوهش حاضر بود.

قدردانی

با سپاس از سرکار خانم مریم دوستکی که در بخش آمار این مقاله کمک سازنده‌ای کردند.

منابع:

- پورگلوی، مریم (۱۳۹۹). رایانش ابری در ترجمه: موردپژوهی ارائه‌دهندگان خدمات زبانی در ایران. مطالعات ترجمه، شماره ۷۱، ۵۱-۲۸.
- Abedi, Z. & Mobaraki, M. (2014). The effect of grammatical collocation instruction on understanding ESP texts for undergraduate computer engineering students. *Journal of Language Teaching and Research*, 5(3), 631-641.
- Alenezi, A. (2015). *Development of translation curricula at undergraduate translation courses in Saudi universities: Exploring student needs and market demands* [PhD dissertation, University of Leicester].
- Alfaqara, W. M. (2021). Learning and comprehension of English grammatical collocations with prepositions by Jordanian EFL learners at Mutah University. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17(3), 1748-1762.
- Alolaywi, Y. (2022). The effects of a translation training program on English as a foreign language trainees' translation skills. *Frontiers in Education*, 7, 1-8.
- Alsulayyi, M. (2015). The use of grammatical collocations by advanced Saudi EFL learners in the UK and KSA. *International Journal of English Linguistics*, 5(1), 32-42.
- Arbol Del, E.V. (2018). Innovative teaching methods in specialised translation. *Modern Journal of Language Teaching Methods*, 8(12), 426-436.
- Arnaud, P. J. L., & Savignon, S. J. (1997). Rare words, complex lexical units and the advanced learner. In J. Coady & T. Huckin (Eds.), *Second language vocabulary acquisition* [pp. 157-173]. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bannur, F. M., Akkila, D. A., & Elwafi, F. M. (2022). Types of problematics that affect undergraduates' competence in translating English collocations and phrasal verbs. *Journal of English Language Teaching*, 3(1), 26-43.
- Bayraktar-Özer, Ö. & Hastürkoğlu G. (2020). Designing collaborative learning environment in translator training: An empirical research. *Research in Language*, (18)2, 137-150.
- Benson, E., Benson, M., & Ilson, R. (1986). *Lexicographic description of English*. John Benjamins.
- Ceh, Z. (2005). Crucial combinations. *English Teaching Professional*, 37, 29-31.

- Dai, G. (2009). The applications of keywords and collocation to translation-studies and teaching based on the translation corpora - A tentative research on the parallel corpus of 17th NCCPC report. *Translational Journal*, 13(3). Available at: <http://translationjournal.net/journal/49corpus.htm>
- DeVellis R. F. (2011). *Scale development: Theory and applications*. Sage Publications.
- Ding, Y. (2018). Specialized translation teaching strategies: A corpus-based approach. *International Journal of Cognitive and Language Sciences*, 11.0(5). <https://doi.org/10.5281/zenodo.1340502>
- Flowerdew L. (2003). A Combined Corpus and Systemic-Functional Analysis of the Problem-Solution Pattern in a Student and Professional Corpus of Technical Writing. *TESOL Quarterly*, 37(3): 489–511. <https://doi.org/10.2307/3588401>
- Gile, D. (2009). *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. John Benjamins.
- Gitsaki, C. (1996). *The development of ESL collocational knowledge* [PhD dissertation, University of Queensland].
- Göpferich, S. (2009). *Towards a model of translation competence and its acquisition: the longitudinal study TransComp*. In S. Göpferich, A. Lykke Jakobsen & I. M. Mees (Eds), *Behind the Mind: Methods, models and results in translation process research* [pp. 12–38]. Copenhagen: Samfundslitteratur.
- Haghighi, H. (2018). A multifaceted approach to the translation of collocations from English to Persian. *Applied Linguistics Research Journal*, 2(2), 8–25.
- Hill, J. (2003). The place of collocation in the syllabus. *Twelfth International Symposium on English Teaching*, (81–86). Taipei, Taiwan: Crane Publishing Company.
- Jabbari, M. J., & Kavooosi, N. (2017). An investigation into the collocations used in the translation of official documents from Persian into English. *Communication and Linguistics Studies*, 3(2), 15–21.
- Keshavarz, M. H. & Salimi, H. (2007). Collocational competence and cloze test performance: a study of Iranian EFL learners. *International Journal of Applied Linguistics*, 17(1), 81–92.
- Khoury, O. (2022). Perceptions of student-centered learning in online translator training: Finding from Jordan. *Heliyon*, 8(6):e09644. e09644. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09644>
- Lewis, M. (2000). *Teaching collocation: Further developments in lexical approach*. Oxford University Press.
- Memarzia, N., Sahragard. R. Razmjoo, S. & Afraz, Sh. (2020). Pedagogical remedies to improve translation teaching at Iranian universities. *Journal of Language and Translation*, 10(2), 47–61.
- Metwally, A. A. & Hamad M. M. (2023). The impact of collocational competence on translation quality: Literature review. *AWEJ for Translation & Literary Studies*, 7(1), 175–186.

- Mounya, A. (2010). *Teaching lexical collocation to raise proficiency in foreign language writing*. [MA dissertation, Mentouri University of Constantine].
- Nattinger, J. R., & DeCarrico, J. S. (1997). *Lexical phrases and language teaching*. Oxford University Press.
- PACTE. (2003). Building a translation competence model. In F. Alves (Ed.), *Triangulating translation: Perspectives in process oriented research*, [pp. 43–66]. John Benjamins.
- Palmer, H. (1933). *Second interim report on English collocations*. Tokyo: Kaitakusha.
- Sadighi, S. & Sahragard, R. (2013). The effect of lexical collocational density on the Iranian EFL learners' reading comprehension. *The Journal of Teaching Language Skills (JTLS)*, 5(1), 111–136.
- Salari, Z., & Khazaei Farid, A. (2015). The necessity to update the undergraduate translation curriculum based on the market needs. *Language and Translation Studies*, 51(1), 19–51.
- Trang, N. H., Anh, K. H., & Khanh, T. N. (2021). The use of English Collocations in written translation: A case of university English-majored students. *International Journal of Higher Education*, 10(1), 252–272.
- Trinant, K. & Kijpoonphol, B. (2021). Lexical collocations in a sample corpus of tourism research articles (SCTRA). *NKRAFA Journal of Humanities and Social Sciences*, 9, 94–108.
- Wei, L., Chang, C., Yang, C., & Hsu, S. (2022). Undertaking online collocation dictionary to enhance textual translation ability: An experimental study of Mainland Chinese EFL learners. *Journal of China-ASEAN Studies (JCAS)*, 1(2), 48–60.
- Yan, J. X., Pan, J. & Wang, H. (2018). Studies on translator and interpreter training: A data-driven review of journal articles 2000–12. In book: *Research on Translator and Interpreter Training* [pp.11–38].